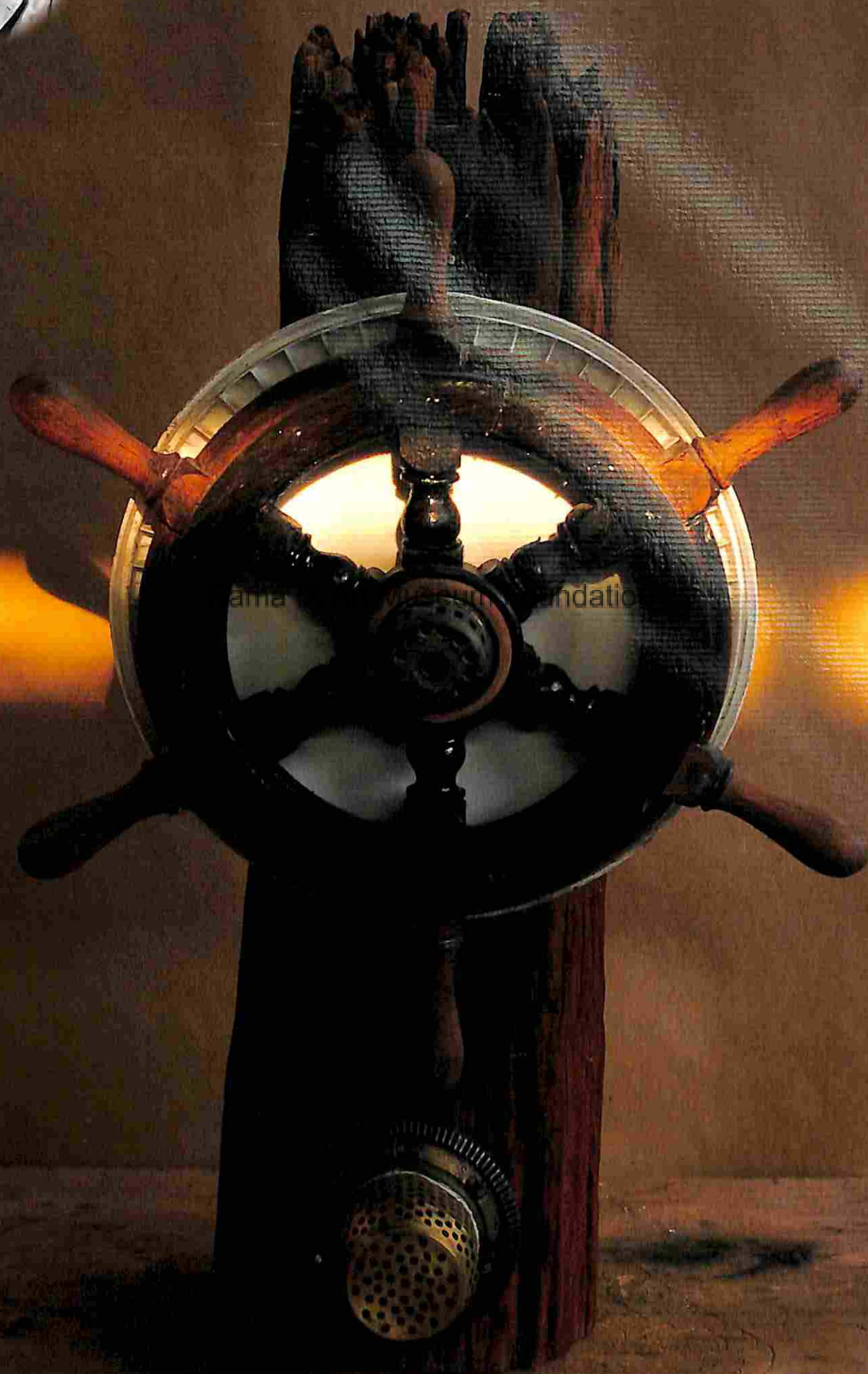




ทุนสร้างสรรค์ศิลป์ พีระศรี ประจำปี พ.ศ. 2546
SILPA BHIRASRI CREATIVITY GRANTS 2003





Rama IX Art Museum Foundation

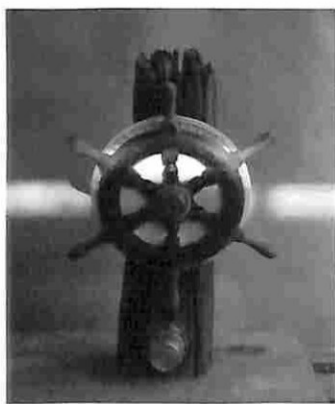
ทุนสร้างสรรค์ศิลป์ พีระศรี ประจำปี พ.ศ. 2546
SILPA BHIRASRI CREATIVITY GRANTS 2003

ปกหน้า
ของสะสม หมายเลข 1/2003
โดย ทวน ชีระพิจิตร

Font cover
My Collection No.1/2003
by Tuan Tirapichit

โครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย รางวัลศิลป์ พีระศรี ครั้งที่ 3
A Program to Honor Thai Artists of Distinction 3rd Grant Series





ทุนสร้างสรรค์ศิลป์ พีระศรี ประจำปี พ.ศ. 2546
SILPA BHIRASRI CREATIVITY GRANTS 2003

Exhibition venues:
6th-24th August 2004 at Art Gallery, Silpakorn University
Wang Tho Pra, Na Pra Lan Rd., Bangkok, Thailand



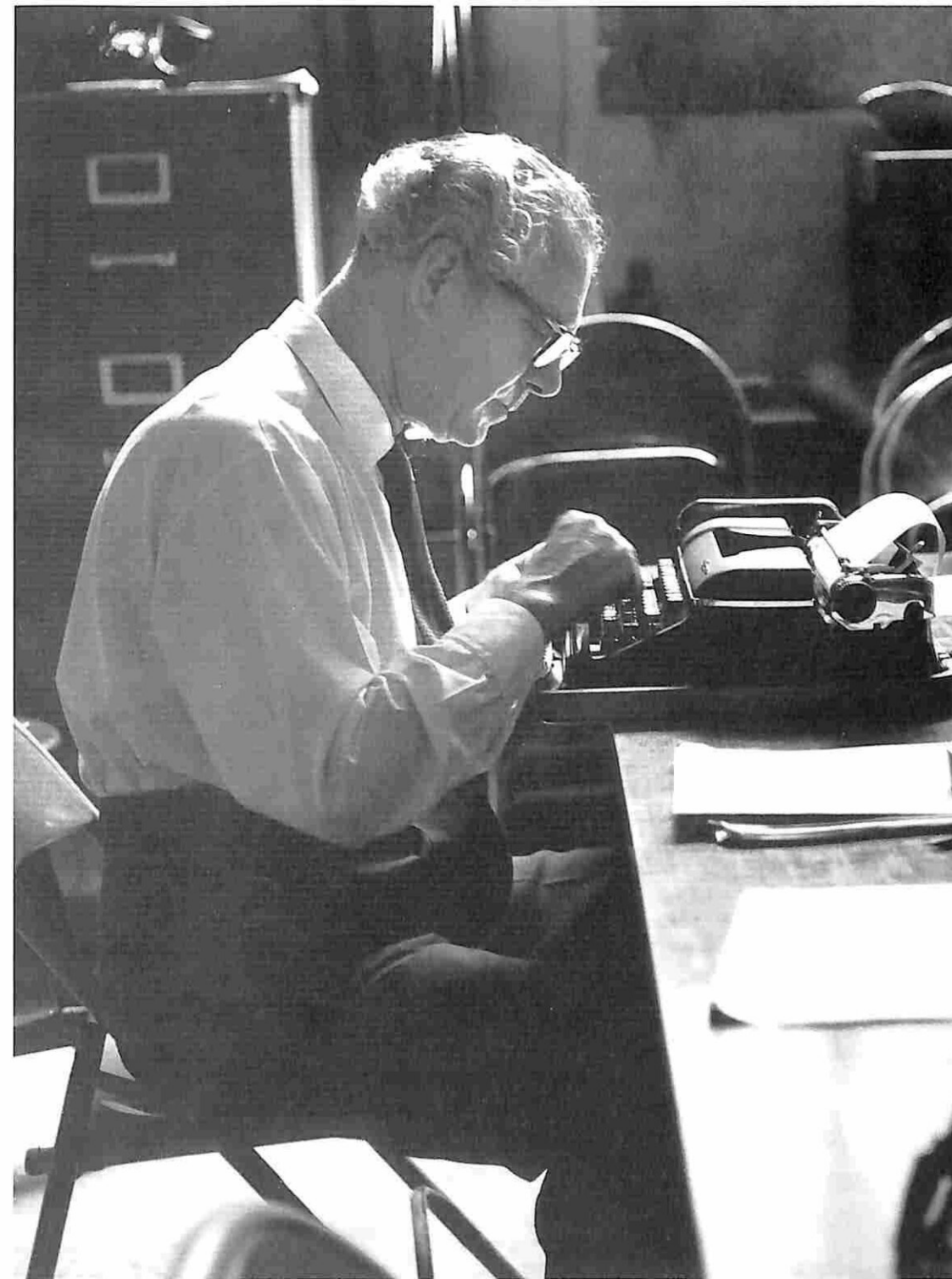
มูลนิธิ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ART CENTRE, SILPAKORN UNIVERSITY
<http://www.art-centre.su.ac.th>

Organized: Art Centre, Silpakorn University
Exhibition Curator: Vichoke Mukdamanee
Published: Art Centre, Silpakorn University
Design: Art Centre, Silpakorn University
Photographs: Artists
Translated: Sasivimol Santirapakdee

First Edition: July 2003, 1500 copies
ISBN: 974-272-812-7

Printed: Amarin Printing and Publishing Public Co., Ltd.

Rama IX Art Museum Foundation





Rama IX Art Museum Foundation

สารบัญ CONTENTS

06

คำนำ Preface

ผู้อำนวยการหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร Director of Art Centre, Silpakorn University

08

โครงการ Project

10

คณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน Judging Committee

13

บทความ Article

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีและผลงานศิลปกรรม Professor Silpa Bhirasri and his works

20

ศิลปินที่ได้รับทุน Artists in the Project

ทวน ธีระพิจิตร Tuan Tirapichit

พงศ์เดช ไชยคุตร Pongdej Chaiyakut

ฉายนภา เลปจารย์ Chainapa Lepajarn

สาธิต เทศนา Satit Tesana

ศักดิ์ชัย อุทธิโท Sakchai Uthitho

41

ประวัติศิลปิน Biography

46

คณะกรรมการดำเนินงาน Organizing Committee

47

ขอบคุณ Acknowledgements

คำนำ

งานวิจัยและงานสร้างสรรค์

คำว่า “งานวิจัย” ในทัศนะของศิลปินและคนทำงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ หมายถึง การเขียนบันทึกและการค้นคว้าด้วยเอกสารเป็นเล่ม จึงมักไม่มีผู้สนใจของทุนวิจัยสักเท่าใด สาเหตุเป็นเพราะศิลปินที่เขียนรูป ปั้นรูป มักไม่ชอบเขียนหนังสือยาวๆ ทำให้การขอทุนวิจัยทางทัศนศิลป์ไม่ค่อยได้รับความสนใจ

สถาบันวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยศิลปากรเห็นความสำคัญและปัญหาของงานวิจัยทางด้านทัศนศิลป์ ได้จัดให้มีการประชุมหารือกันหลายครั้งจนสรุปได้ว่า “งานสร้างสรรค์” ของคณาจารย์และศิลปินที่ทำงานด้านศิลปะ ถือเป็นงานค้นคว้าเทียบเท่างานวิจัย แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการค้นคว้าวิเคราะห์วิจัยทางทัศนศิลป์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

งานค้นคว้าสร้างสรรค์ทางศิลปะแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

1. งานสร้างสรรค์ศิลปะที่มีผลงานเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เขียนขั้นตอนการทำงานไว้ แต่เป็นผลงานที่มีคุณค่า เช่น ผลงานภาพจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์วัดพุทธประทีป กรุงลอนดอน ของคุณเฉลิมชัย และอาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร หรือผลงานศิลปะของศิลปินที่สร้างสรรค์อยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีจำนวนมากพอสมควรและนำออกเสนอต่อสาธารณชน โดยการจัดนิทรรศการเผยแพร่ในหอศิลป์ หรือแกลเลอรี เป็นต้น

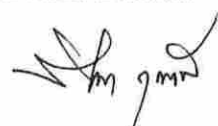
2. งานสร้างสรรค์ศิลปะที่มีเอกสารหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ในกระบวนการบันทึก การเก็บข้อมูลตามลักษณะของสาขาวิชานั้นๆ มีเหตุผลที่มาของแนวความคิด กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาสู่ผลงานสำเร็จ และมีจำนวนผลงานที่พอเหมาะกับลักษณะผลงาน ผ่านการนำเสนอให้สาธารณชนชม โดยการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

3. งานวิจัยด้านศิลปะที่ใช้กระบวนการเช่นเดียวกับการวิจัยในสาขาอื่นๆ คือ มีแนวความคิด วัตถุประสงค์ การศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ ลักษณะงานวิจัยในกลุ่มที่ต้องมีเหตุผลและกฎเกณฑ์จากสมมุติฐานต่างๆ เข้ามาร่วมและเมื่อสรุปเรียบร้อยแล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเผยแพร่ต่อสาธารณชน

หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดทิศทางการส่งเสริม การค้นคว้าวิจัยทางด้านศิลปะ จัดทำโครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทยเพื่อมอบทุนสร้างสรรค์ศิลป์ พระศรีให้แก่ศิลปินที่มีความสามารถและเสนอโครงการที่มีคุณค่าน่าสนใจ ทุนนี้จะมอบเงินเพื่อใช้สร้างสรรค์ทุนละ 100,000 บาท จากนั้นจะนำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนในรูปนิทรรศการ สิ่งพิมพ์ และสื่อสารสนเทศสมัยใหม่ต่อไป สำหรับในการคัดเลือกศิลปินให้ได้รับทุนสร้างสรรค์ศิลป์ พระศรี ครั้งที่ 3 ประจำปี 2546 นี้มีผู้ได้รับทุน 5 คน คือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวน อีระพิจิตร
2. รองศาสตราจารย์พงษ์เดช ไชยคุตร
3. อาจารย์ฉายนภา เลปอาจารย์
4. อาจารย์ศักดิ์ชัย อุทธิโท
5. อาจารย์ลาอิต เทศนา

หอศิลป์ ขอขอบคุณคณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน คณะกรรมการดำเนินงาน และศิลปินที่ได้ช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์ หวังว่ากิจกรรมครั้งนี้จะเป็นกำลังใจให้การศิลปะมีความเชื่อมั่นและมีความพร้อมในการสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นและเกิดผลต่อการพัฒนางานศิลปะวัฒนธรรมของชาติสืบไป



(รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี)

ผู้อำนวยการหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

PREFACE

Research and Creative Work

Almost of artist 's opinion who prefer to create their own artworks in the form of painting and sculpture than writing or description assumed that “research” refers to the record and book research, by this reason, nobody pays attention to request for any scholarships.

The Research and Development Institute of Silpakorn University realized to all consequences and problems in an artistic research and officially concerned in several time of meetings that “Creative Works” by faculties and artists have comparison with “Research”. Afterwards, the artists have more intention to analyse in an artistic research.

There are 3 categories of artistic research:

1. The precious artwork creativity without informing any working methods and processes, for instance; mural paintings in Wat BuddhaPrateep, London by Chalermchai Kositpipat and Panya Vijindhanasarn or the collection of many artworks for exhibiting in an art gallery.

2. The artwork creativity through the process of record, data research and analysis as the proposed objectives, especially, its is staged in the exhibition to the public.

3. The artistic research in which consists of principle objective, reasonable hypothesis, research methodology and conclusion of data analysis, additionally, presenting a great number of artworks in the exhibition.

Art Centre, Silpakorn University has cordially established a Program to Honor Thai Artists of Distinction in an objective of support and encouragement by delivering Silpa Bhirasri Creativity Grants in the total of Baht 100,000 to the artists who have excellent skills and experiences for an artistic research as their proposals. Afterwards the researches are completed, they will be published in the exhibition, catalogue and modern information technology: CD-ROM and website.

All following 5 artists who have been officially supported under Silpa Bhirasri Creativity Grants 2003 :

- | | |
|------------------------|-------------|
| 1. Asst.Prof. Tuan | Trirapichit |
| 2. Assoc.Prof. Pongdej | Chaiyakut |
| 3. Lect.Chainapa | Lepajarn |
| 4. Lect. Sakchai | Uthithoe |
| 5. Lect. Satit | Tesana |

Finally, Art Centre, Silpakorn University would like to express an appreciation and thankfulness to all Judging Committee, Working Committee and all 5 awarded artists who have contributed much valuable time and energy towards ensuring its success and expect that this art creativity will be useful and being a part of development in the field of art and culture.

Assoc.Prof.Vichoke Mukdamanee
Director of Art Centre
Silpakorn University



ประกาศมหาวิทยาลัยศิลปากร

เรื่อง ทูลเกล้าฯ ถวายร่างโครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทยรางวัลศิลปี พระศรี ประจำปี 2546 โครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทยรางวัลศิลปี พระศรี ครั้งที่ 3 ของหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตามที่หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้จัดทำโครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย รางวัลศิลปี พระศรี ขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปินที่สร้างงานศิลปกรรมเพื่อพัฒนางานสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานศิลปกรรมที่มีคุณค่าจนเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและหรือระดับนานาชาติ โดยพิจารณาคัดเลือกมอบรางวัลทุนสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมแก่ศิลปิน โดยให้สร้างสรรค์ผลงานในระยะเวลาดังนั้น จะได้รับรวบรวมผลงานขึ้นจัดการแสดงผลงานศิลปกรรมเพื่อประกาศเกียรติคุณต่อสาธารณชนต่อไป โดยหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้กำหนดระเบียบการไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. จุดมุ่งหมายของโครงการ

- 1.1 เพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม เพื่อพัฒนางานสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างต่อเนื่อง ให้ความเชื่อมั่นและกำลังใจในการสร้างสรรค์อันเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาศิลปะและวงวิชาการศิลปะสมัยใหม่ของไทย อันเป็นการพัฒนาคุณภาพไปสู่ระดับสากล
- 1.2 เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์ศิลปกรรมอันเป็นมรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 1.3 เพื่อเผยแพร่ผลงานศิลปกรรมของศิลปินไทยให้เผยแพร่ออกสู่สาธารณชน เสริมสร้างคุณค่าทางสุนทรีย์ พัฒนาความคิด และคุณธรรมของสังคมไทย อันเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 1.4 เพื่อการวิเคราะห์และการเก็บข้อมูลหลักฐานการสร้างสรรค์ที่จะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาและวงวิชาการศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย

2. คุณสมบัติของศิลปินที่มีสิทธิได้รับทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรม

- 2.1 เป็นศิลปินสัญชาติไทยที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป
- 2.2 เป็นผู้ทำงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมอย่างต่อเนื่องและมีการจัดการแสดงผลงานเผยแพร่ต่อสาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ

3. การสมัคร

- 3.1 ศิลปินเป็นผู้สมัครด้วยตนเอง
- 3.2 สถาบัน องค์กร หรือหน่วยงานทางด้านศิลปะของภาครัฐหรือภาคเอกชน สามารถนำเสนอรายชื่อของศิลปินได้โดยกรณียินยอมของศิลปิน

ศิลปิน สถาบัน องค์กร หรือหน่วยงานตามข้อ 3.1 และข้อ 3.2 จะต้องสมัครด้วยตนเอง หรือสมัครทางไปรษณีย์ ที่หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ถนนหน้าพระลาน กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์/โทรสาร 0-2221-3841 และดำเนินการตามขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้

4. เงื่อนไขประกอบการสมัคร

- 4.1 กรอกรายละเอียดลงในแบบใบขอรับทุนตามข้อกำหนดของหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 4.2 นำเสนอแฟ้มภาพถ่ายหรือภาพลวดลายผลงานที่เคยสร้างสรรค์และแนวความคิดในแต่ละช่วงปี ยื่นพร้อมใบสมัคร
- 4.3 เสนอโครงการพร้อมแนวความคิด ภาพร่างผลงาน ภาพถ่ายหรือลวดลายตัวอย่างผลงานที่ทำเสร็จแล้ว และจำนวนผลงานที่จะสร้างสรรค์

5. คณะกรรมการตัดสิน

คณะกรรมการตัดสินประกอบด้วยผู้แทนจากคณะกรรมการประจำหอศิลป์และผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะ ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. ศาสตราจารย์กำจร สุนพงษ์ศรี	กรรมการ
2. ศาสตราจารย์เกียรติศักดิ์ ชานนารอด	กรรมการ
3. อาจารย์ธงชัย รักปทุม	กรรมการ
4. อาจารย์นันทวรรณ จันทะนิน	กรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อติพล ตั้งโกล	กรรมการ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร รอดบุญ	กรรมการ
7. รองศาสตราจารย์โชค มุกตมณี	กรรมการ

และให้เลขาธิการหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นเลขานุการของคณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน

6. การตัดสิน

การตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด จะอุทธรณ์มิได้

7. รางวัล

- 7.1 รางวัลทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรม ศิลป์ พระศรี ประจำปี 2546 มี 5 รางวัล เป็นรางวัลเงินทุนสร้างสรรค์ ทุนละ 100,000 บาท คณะกรรมการอาจตัดสินให้รางวัลเพิ่มหรือลดรางวัลก็ได้ หากพิจารณาเห็นว่ายังไม่มีผู้ใดมีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะได้รับรางวัลทุนสร้างสรรค์
- 7.2 การรับรางวัลทุนสร้างสรรค์ ให้ทำตามข้อตกลงและเงื่อนไขที่คณะกรรมการประจำหอศิลป์กำหนด หากไม่ดำเนินการตามเงื่อนไข หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อาจใช้สิทธิ์เรียกร้องให้ผู้ได้รับรางวัลทุนสร้างสรรค์คืนพร้อมดอกเบี้ยตามที่คณะกรรมการประจำหอศิลป์พิจารณา

8. การสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้ได้รับรางวัลทุนสร้างสรรค์จะต้องสร้างสรรค์ผลงานในจำนวนและระยะเวลาที่คณะกรรมการประจำหอศิลป์พิจารณา ได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน

9. กรรมสิทธิ์ของผลงานสร้างสรรค์

- 9.1 ผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินที่ได้รับรางวัลทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรม ศิลป์ พระศรี ประจำปี 2546 จะถูกคัดเลือกจากกรรมการประจำหอศิลป์และผู้ทรงคุณวุฒิทางศิลปะให้เป็นกรรมสิทธิ์ของหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวนคนละ 1 ชิ้น
- 9.2 ผลงานสร้างสรรค์ของศิลปินที่ได้รับรางวัลทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรม ศิลป์ พระศรี ประจำปี 2546 หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีสิทธิ์ในการจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานในสุจิตร์ และเอกสารสิ่งพิมพ์ รวมทั้งระบบสารสนเทศสมัยใหม่ต่าง ๆ

10. การจัดนิทรรศการ

หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จะเป็นผู้ดำเนินการจัดการแสดงผลงานศิลปกรรมของศิลปินผู้ได้รับรางวัลทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรม ศิลป์ พระศรี ประจำปี 2546 ในรูปของนิทรรศการ ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หรือหอศิลป์อื่นๆ และดำเนินการจัดทำสุจิตร์และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง

11. กำหนดเวลา

การส่งใบสมัคร	1 - 10 มีนาคม 2546
ประกาศผลการตัดสิน	25 มีนาคม 2546
การรับทุนและการสร้างสรรค์	1 เมษายน 2546 - 30 มีนาคม 2547
การแสดงผลงาน	10 - 31 พฤษภาคม 2547

ประกาศ ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2546

4.

(อาจารย์พุทธ วีระประเสริฐ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร

Rama IX Art Museum Foundation



คำสั่งหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่ 153/2546

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกและตัดสินทุนรางวัลศิลป์ พีระศรี ครั้งที่ 3
โครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย
ประจำปี พ.ศ. 2546

ตามที่หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้จัดทำโครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย รางวัลศิลป์ พีระศรี ประจำปี พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปินที่สร้างงานศิลปกรรมพัฒนางานสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และมีผลงานศิลปกรรมที่มีคุณค่าจนเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติ และหรือระดับนานาชาติ โดยให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานในระยะเวลาหนึ่ง และรวบรวมผลงานจัดแสดงเพื่อประกาศเกียรติคุณแก่สาธารณชนต่อไป ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน รางวัลศิลป์ พีระศรี ประจำปี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วยคณะกรรมการประจำหอศิลป์ และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปะ ดังมีรายนามต่อไปนี้

- | | |
|--|-----------|
| 1. ศาสตราจารย์กำจร สุนพงษ์ศรี | กรรมการ |
| 2. ศาสตราจารย์เกียรติศักดิ์ ชานนารอด | กรรมการ |
| 3. อาจารย์ธงชัย รักปทุม | กรรมการ |
| 4. อาจารย์นันทิวรรณ จันทะนิน | กรรมการ |
| 5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิพล ตั้งโฉลก | กรรมการ |
| 6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร รอดบุญ | กรรมการ |
| 7. รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี | กรรมการ |
| 8. เลขาธิการหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร | เลขานุการ |

สั่ง ณ วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546

4. วิระประเสริฐ

(อาจารย์พุด วัชรประเสริฐ)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร



ประกาศมหาวิทยาลัยศิลปากร

เรื่อง ผลการคัดเลือกและตัดสินทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรมศิลป์ พีระศรี ครั้งที่ 3
โครงการเชิดชูเกียรติศิลปินยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย รางวัลศิลป์ พีระศรี
ประจำปี พ.ศ. 2546

ตามประกาศมหาวิทยาลัยศิลปากร ลงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2546 เรื่อง ทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรมศิลป์ พีระศรี ประจำปี 2546 ได้เชิญชวนศิลปินส่งผลงานเข้าประกวดในโครงการดังกล่าวแล้วนั้น

บัดนี้ คณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน ได้พิจารณาคัดเลือกและตัดสินผลงานของศิลปินเข้ารับทุนศิลป์ พีระศรี ตามรายนามดังนี้

1. นายทวน อีระพิจิตร
2. นายพงศ์เดช ไชยคุตร
3. นางฉายนภา เลปอาจารย์
4. นายคึกชัย อุทธิโท
5. นายสาธิต เทटना

ประกาศ ณ วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2546

4. วิระประเสริฐ

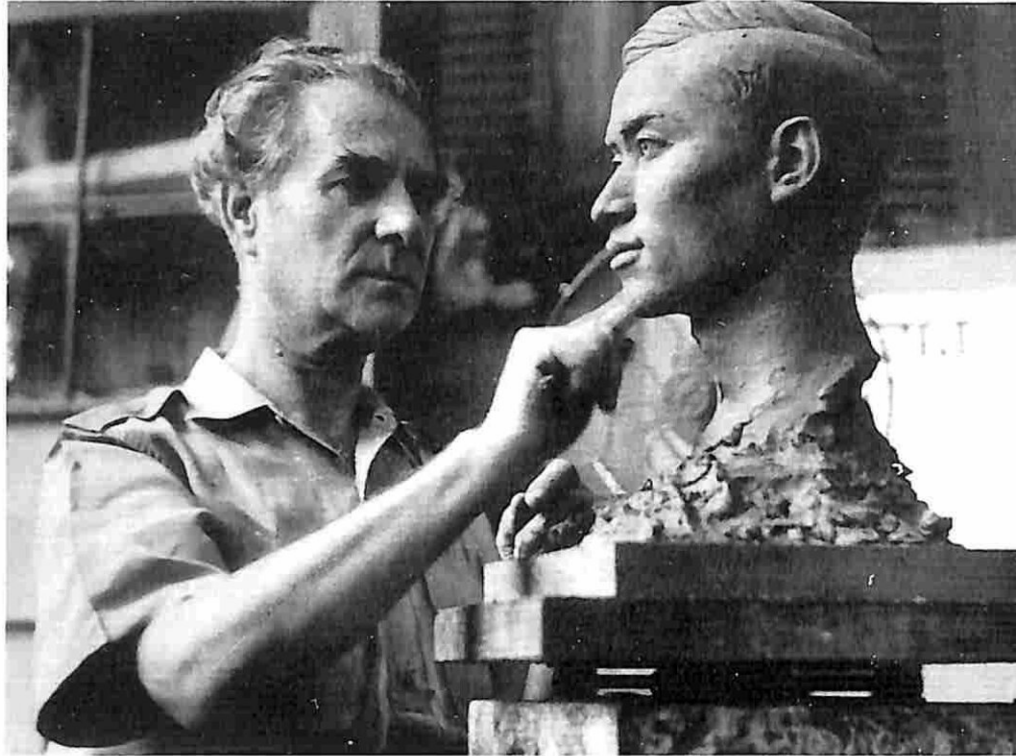
(อาจารย์พุด วัชรประเสริฐ)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร

Rama IX Art Museum Foundation

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กับผลงานรูปเหมือน

โดย รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี



ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ขณะปั้นพระรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผลงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี มีการจัดนิทรรศการ เมื่อครบ 100 ปี อายุของท่านอาจารย์และมีการจัดพิมพ์เกี่ยวกับผลงานเผยแพร่ในหนังสืออนุสรณ์ หนังสือรุ่นของมหาวิทยาลัยศิลปากร หนังสือวารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร จุลสารของหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และหนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากรอยู่บ่อยครั้ง และในแต่ละครั้งแต่ละที่ ก็จะมีการกล่าวถึงผลงานของท่านในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเกร็ดและประวัติในการสร้างผลงานแตกต่างกันไป ถ้านำมาประมวลกันไว้ก็คงจะได้ข้อมูลในการทำงานศิลปะของท่านว่า ศาสตราจารย์ศิลป์นั้นเวลาทำงานท่านคิดอะไรบ้าง เพราะเท่าที่ได้เห็นผลงานของอาจารย์ ส่วนใหญ่จะเป็นประติมากรรมขนาดใหญ่ เป็นอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย และข้อมูลที่เราพบก็จำเพาะว่าสร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว และเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการสร้างอนุสาวรีย์สำคัญติดตั้งในพื้นที่ต่าง ๆ บางแห่งก็เป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

ผลงานของศาสตราจารย์ศิลป์ที่ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์การสร้างสรรคเพื่อทำอนุสาวรีย์นำไปติดตั้ง ณ ที่ใด ๆ จะมีจำนวนไม่มากนัก เพราะเงื่อนไขที่ท่านเดินทางเข้ามาประเทศไทย ก็เพื่อมาปฏิบัติราชการในฐานะประติมากรที่จะต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยเหตุผลส่วนตัวหรือความรู้สึกที่มีแรงบันดาลใจจากอารมณ์เริ่มต้นของตนเองจึงหาได้น้อยมาก

ผลงานภาพปั้นเหมือน สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นภาพปั้นที่มีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์และทางด้านศิลปะสูงยิ่ง เหตุที่กล่าวเช่นนี้ ก็เพราะที่มีหลักฐานยืนยันจากลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ศิลป์ว่า ก่อนหน้าที่ท่านถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ศาสตราจารย์ศิลป์ได้ปั้นแบบจากภาพถ่ายของพระองค์เพื่อทำแบบร่างรูปปั้น แต่ทำอย่างไรก็ไม่เป็นที่น่าพอใจของเหล่าเสนาบดีเพราะไม่เหมือน ท่านศาสตราจารย์ศิลป์ให้เหตุผลว่าถ้าทำให้เหมือนต้องปั้นจากข้อมูลจริงหรือปั้นจากพระองค์จริง จึงจะทำได้ผลสมบูรณ์



สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2466 หล่อทองแดง
ศิลปะปั้นจากภาพถ่าย



พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2468 ปูนพลาเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร

Rama IX Art Museum Foundation

ในครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งเคยร่วมงานกับศิลปินอิตาลี และมีความสัมพันธ์กับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี มีส่วนช่วยให้การทำงานดังกล่าวสำเร็จลุล่วง ดังข้อมูลจากเรื่องสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับนาย ซี. เฟโรจี ของ นิพนธ์ ขำวิไล เขียนไว้ในหนังสือไหว้สมเด็จพระครู ของมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อ ปี พ.ศ. 2543 ความว่า

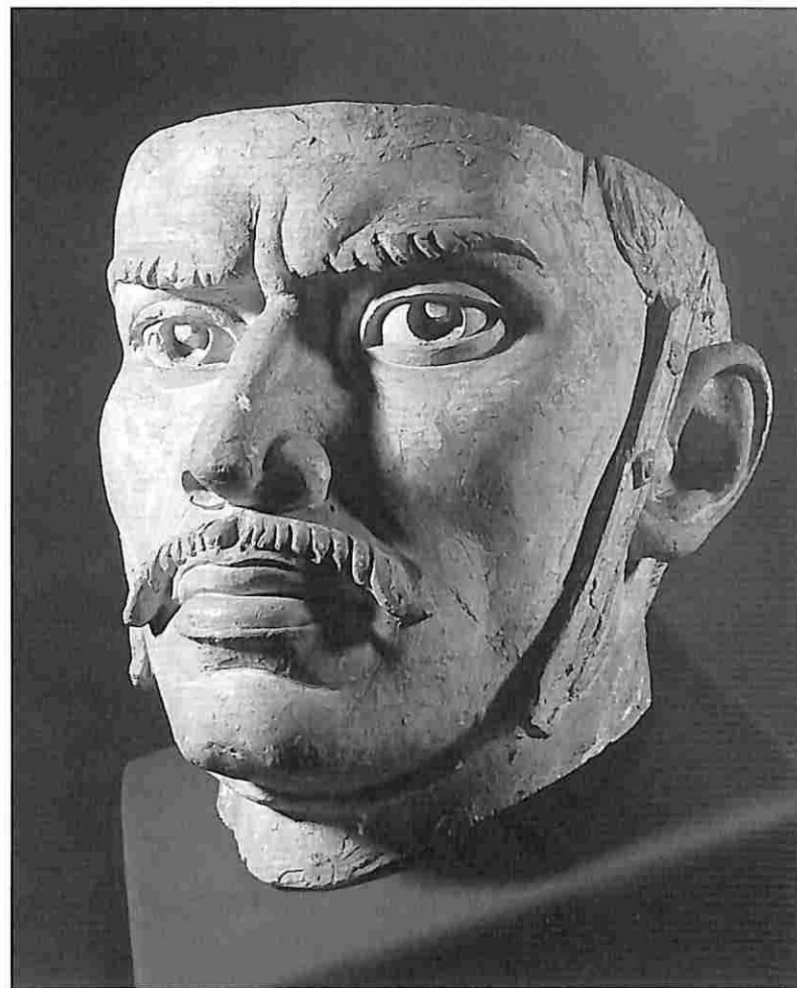
“นาย ซี. เฟโรจี เป็นประติมากรที่ผ่านการคัดเลือก ทั้งจากรัฐบาลอิตาลีและรัฐบาลสยาม โดยสมเด็จพระเจ้า ทรงคัดเลือกให้เข้ารับราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงเป็นแบบให้นาย ซี. เฟโรจี ปั้นพระพักตร์ เพื่อยืนยันความสามารถ จนเป็นที่ยอมรับของเหล่าขุนนางเสนาบดี ได้เข้าถวายงานปั้นพระพักตร์รัชกาลที่ 6 จากพระองค์จริง เมื่อรัชกาลที่ 6 สวรรคต นาย ซี.เฟโรจี ได้ปั้นต่อเติมพระวรกายเต็มพระองค์ เป็นพระบรมรูปบรรจุพระบรมอัฐิและพระดวงชะตา ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ ปราสาทเทพนิมิต ในพระบรมมหาราชวัง”

จากข้อมูลดังกล่าว สมเด็จพระเจ้า ทรงเป็นแบบให้ศาสตราจารย์ศิลป์ปั้น ก็เพื่อยืนยันให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบว่า ศาสตราจารย์ศิลป์ มีความสามารถและทำงานได้ผลดีก็ต่อเมื่อได้ปั้นจากแบบจริง และภายหลังจากการปั้นผลงานชิ้นนี้สำเร็จ ท่านศาสตราจารย์ก็ได้ปั้นพระพักตร์จากพระองค์จริง

และจากผลงานที่มีต้นแบบจากพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความงามและคุณค่าทางด้านศิลปะก็ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน ผลงานพระรูปปั้นชิ้นนี้ความสัมพันธ์ของปริมาตรและจังหวะของเส้นอันงดงามยิ่งเมื่อแสงลาดมากระทบแสงเงาที่มีชีวิตตั้งพระองค์จริง พระพักตร์แห่งพระเมตตาให้ความร่มเย็นและความสุขแก่เหล่าพลกนิกรที่ได้เห็น พระรูปปั้นต้นแบบปัจจุบันเก็บรักษาและแสดงให้เห็นประชาชนชม ณ หอประติมากรรมต้นแบบ กรมศิลปากร



แบบร่างพระบรมรูป รัชกาลที่ 1, 2472
สำหรับพระบรมราชานุสรณ์ ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร



ต้นแบบพระพักตร์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช, 2473
ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร

Rama IX Art Museum Foundation



อนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2473-2475
หล่อด้วยโลหะดำ ขนาด 2 เท่าพระองค์จริง
ประดิษฐาน ณ เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า กรุงเทพฯ



อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี, 2477
หล่อด้วยโลหะดำ ขนาดเท่าจริง
ประดิษฐาน ณ บริเวณด้านหลังประตูเมืองโบราณ นครราชสีมา

ประติมากรรมเพื่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์อีก 2 ชิ้น ที่มีการปั้นพระพักตร์ได้อย่างมีชีวิตคือ พระพักตร์ในแบบร่างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระพักตร์พระเจ้าตากสินมหาราช ที่แสดงบุคลิกภาพของพระเจ้าแผ่นดินที่ผ่านการศึกษาสงครามมีความเข้มแข็งและเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่นำทัพเข้าต่อสู้ศัตรูเพื่อประเทศชาติ แบบร่างพระรูปปั้นและพระพักตร์ของทั้ง 2 พระองค์ ปัจจุบันติดตั้งอยู่ในหอประติมากรรมต้นแบบของกรมศิลปากร

นอกจากพระรูปปั้นที่กล่าวมาแล้ว ศาสตราจารย์ศิลป์ยังได้ปั้นพระพักตร์ของพระมหากษัตริย์อีกหลายพระองค์ อาทิเช่น พระพักตร์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท้าวสุรนารี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นต้น

บุคคลอีกหลายคนที่ศาสตราจารย์ศิลป์ปั้นรูปเหมือนก็คือ พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ปั้นเป็นภาพหุ่นดำ รูปปั้นลอยตัวแบบร่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และรูปหลวงวิจิตรวาทการ ปั้นเป็นรูปเหมือนครึ่งตัว เป็นภาพเหมือนที่มีลักษณะ 3 อย่าง ตามบุคลิกของผู้เป็นต้นแบบ

รูปเหมือนบุคคลอีก 3 ชิ้นที่ศาสตราจารย์ศิลป์สร้างชิ้นสุดท้ายก็คือ รูปคุณมิเชียม ยิบอินซอย รูปคุณมาลินี พิระศรี ภรรยาชาวไทย และรูปเหมือนเต็มตัวบุตรชายของท่านชื่อ Romano รูปปั้น 3 ภาพนี้เป็นรูปที่แสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันที่ศาสตราจารย์ศิลป์มีต่อคน 3 คนในช่วงที่ปฏิบัติราชการอยู่ที่มหาวิทยาลัยศิลปากรและเป็นผลงานชิ้นครูของภาพเหมือนอีกชุดหนึ่งที่เก็บรักษาไว้ ณ หอประติมากรรมต้นแบบและหอศิลป์แห่งชาติ กรมศิลปากร



สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร



พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร



พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร



พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
หล่อทองแดง
สมบัติของพิพิธภัณฑ์ศิลป์ พีระศรี



พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า, 2499
ปูนพลาสเตอร์, สมบัติของหอศิลป์แห่งชาติ กรมศิลปากร



หลวงวิจิตรวาทการ, 2500
ปูนพลาสเตอร์, สมบัติของกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร



สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร
ปูนพลาสเตอร์, สมบัติของกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร



มาลี พิธีศรี, 2502
ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ศิลป์ พิธีศรี อนุสรณ์

นิเชียม ยืนยืนชอย
หล่อทองแดง
สมบัติของหอศิลป์แห่งชาติ กรมศิลปากร



Portrait of Mario Foresi, 2458
หล่อทองแดง, สมบัติของพิพิธภัณฑ์ Museo Foresiano



Adolescence
หล่อทองแดง, สมบัติของพิพิธภัณฑ์ Museo Foresiano



Costanza Foresi
หล่อทองแดง, สมบัติของพิพิธภัณฑ์ Museo Foresiano



Romano (แบบร่าง, ไม่สมบูรณ์)
ปูนพลาสเตอร์
สมบัติของงานประติมากรรม กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร

ความผูกพันกับบุคคลที่ได้อุบัติเกี่ยวข้องแล้วนำมาสร้างผลงานประติมากรรมปรากฏให้เห็นได้เมื่อมองย้อนกลับไปในอดีตเมื่อครั้งที่ท่านศาสตราจารย์ใช้ชีวิตอยู่ที่เกาะ Elba ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2458 ถึง พ.ศ. 2465 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านมีอายุประมาณ 24-30 ปี

ผลงานที่พิพิธภัณฑ์ Museo Foresiano เก็บรักษาไว้ในห้องแสดงงาน 3 ชิ้น ก็เป็นรูปเหมือนบุคคลที่ท่านรู้จัก คือ

- รูปเหมือน Mario Foresi หล่อทองแดง ทำขึ้นในปี พ.ศ. 2458
- รูปเหมือนนูนต่ำ Adolescence หล่อทองแดง
- และรูปเด็กนูนต่ำ Costanza Foresi

ผลงานดังกล่าวแสดงให้เห็นความสามารถในการศึกษาธรรมชาติและนำมาสู่การสร้างสรรค์ช่วงเวลาที่เป็นช่วงแรกที่ท่านเริ่มสร้างผลงานในประเทศอิตาลีภายหลังจากนั้นจึงถูกคัดเลือกให้มารับราชการในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2466

ดังที่ได้ตั้งเป็นคำถามไว้ในตอนต้นว่า การสร้างสรรค์งานศิลปะของศาสตราจารย์ศิลปินท่านคิดอย่างไร? เมื่อประมวลดูจากผลงานที่ท่านทำขึ้น แนวคิดหนึ่งจะเห็นถึงความรักความผูกพันของศิลปินกับบุคคลที่เข้ามาในชีวิตของท่าน

ท่านเป็นรูปบุคคลที่ท่านรัก แสดงออกด้วยความสามารถและทักษะที่มีมาจากพื้นฐานเดิมผสมผสานกับอารมณ์ความรู้สึกที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ ช่วงชีวิตของท่านตั้งแต่ พ.ศ. 2466 ได้เดินทางมาประเทศไทย เมื่ออายุได้ 31 ปี จนกระทั่งจากไปในปี พ.ศ. 2505 เมื่ออายุ 70 ปี ท่านใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทยรวม 39 ปี ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นจากงานสร้างสรรค์ของท่านจึงมีปรัชญาความเชื่อของสังคมไทยเข้าไปปรากฏอยู่ เหตุที่ปฏิบัติราชการในกรมศิลปากร ต้องป้อนลูกรายที่มีส่วนประกอบของงานประณีตศิลป์แบบไทยเข้าไปร่วม และการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์และวิชาศิลปะในโรงเรียนประณีตศิลปกรรม โรงเรียนศิลปศึกษาและมหาวิทยาลัยศิลปากรทำให้ท่านต้องเรียนรู้และศึกษาศิลปะไทยทั้งรูปแบบและปรัชญาความเชื่อของชาวไทยในการสร้างสรรค์ผลงาน การค้นคว้าของท่านอาจารย์ลงลึกไปตามลำดับ ดังจะทราบได้จากบทความที่ท่านเขียนขึ้นเกี่ยวกับศิลปกรรมไทย อาทิเช่น

การวิจัยงานศิลปโบราณของไทย คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง เครื่องไม้จำหลักจิตรกรรมบนผืนผ้าหรือพระพุทธรูปและประติมากรรมสมัยสุโขทัย ภาพจิตรกรรมไทย ภาพปูนปั้นสมัยสุโขทัย วิวัฒนาการแห่งจิตรกรรมฝาผนังของไทย ศิลปะเก่าอันเป็นมรดกของไทยได้รับจากบรรพบุรุษ การขุดค้นทางโบราณคดีที่